

**O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI OLIY VA O'RTA
MAXSUS TA'LIM VAZIRLIGI**

NAMANGAN MUHANDISLIK PEDAGOGIKA INSTITUTI

QURILISH FAKULTETI

BINO VA INSHOATLARI QURILISHI KAFEDRASI

**37 – QXALTE-16 gurux talabasi Mirzaboyev Xasanboyning
Qurilishda ahborot texnologiyalari fanidan tayyorlagan**

REFERATI

Bajardi:

Mirzaboyev X.

Qabul qildi:

kat.o`q. N.Abdullayeva

NAMANGAN-2016 y

ELEKTRON POCHTA. INTERNET XIZMATLARI

1. *Elektron pochta xizmati. Spam , spamlarning turlari va ularga qarshi kurashish. Filtrlar va qora ro'yxat*
2. *Milliy elektron pochta xizmatlari. Xalqaro pochta xizmatlari: mail.ru, gmail.com, yao.com. Elektron pochtdan foydalanish va elektron xabarlarni almashish madaniyati.*
3. *Axborot qidirish tizimi. Axborotni parametrlari bo'yicha qidirish.*
4. *Rasmlarni qidirish, Musiqa va filmlarni qidirish.*
5. *WWW.UZ - milliy axborot qidiruv tizimi. Mashhur Internet qidiruv tizimlari*
6. *Ixtisoslashgan axborot qidiruv tizimlari. Qidiruv tizimlaridan to'g'ri maqsadda foydalanish*

An'anaviy pochta xizmati. An'anaviy pochta xizmati bizga ma'lum bo'lgan va har bir shahar va markazlarda joylashgan pochta aloqasi korxonalari orqali amalga oshiriladi. Unda jo'natilishi rejalashtirilayotgan xat maxsus konvertga solinib, yuboruvchi va qabul qiluvchining indeksi, manzili va kimga mo'ljallanganligi yoziladi. Shu ma'lumotlarga asoslangan holda pochta korxonasi kelgan xatni markaziy pochta korxonasiga yuboradi va u yerda saralanib tegishli manzilga eltib berishni ta'minlaydi. Kamchiligi shundaki yuborilgan xabar yoki xat manzil uzoqligiga qarab kunlab, oylab borishi, ba'zi hollarda umuman yetib bormasligi ham mumkin.

Elektron pochta xizmati. Internet–xalqaro tarmog'ining asosini Electronic mail (E-mail) - elektron pochta xizmati tashkil qiladi. Elektron pochta xuddi odatdagi pochta deb bo'lib, faqat bunda xatni qog'ozga emas, balki kompyuter klaviaturasidan harf va so'zlarni terib, ma'lum elektron yozuv ko'rinishiga keltiriladi. Elektron pochta maxsus dastur bo'lib, uning yordamida Internet tarmog'i orqali dunyoning ixtiyoriy joyidagi elektron manzilga xat, hujjat, ya'ni ixtiyoriy ma'lumotni tezda (bir necha soniya va daqiqalarda) jo'natish va qabul qilib olish mumkin (20-rasm). Elektron pochta kamchiligi shundan iboratki,

xat jo`natuvchi va qabul qiluvchining har ikkalasi ham foydalanayotgan kompyuter Internet tarmog`iga ulangan bo`lishi zarur.

20 - rasm

Xabar va pochta qutisi. Xabar, umuman olganda, foydalanuvchi pochta orqali yuborishi kerak bo`lgan ma`lumot hisoblanadi va oldindan boshqa dasturda (masalan Word) tayyorlab, keyin elektron pochta orqali jo`natishi maqsadga muvofiqdir. Pochta serveri ham o`zining matn terish oynachasiga ham ega bo`lib, xabarni shu oynada yozish mumkin.

Pochta qutisi – bu foydalanuvchi uchun elektron pochta xizmatini taqdim etuvchi kompyuterda qayd qilingan nomdir. Ushbu nom kompyuter xotirasida papka ko`rinishida shakllantiriladi va u o`zida kiruvchi va chiquvchi xabarlarni vaqtinchalik saqlaydi. Elektron pochta manzillaridagi elektron pochta manzili belgisidan (_____ @ _____) oldin kelgan yozuv pochta qutisi nomini anglatadi.

Xabarlarning turlari. Xabarlar turli ko`rinishda bo`lishi mumkin masalan: matn, grafik, rasm, ovoz va video ma`lumotlar. Yuborilishi rejalashtirilayotgan ma`lumotlarning hajmi bo`yicha ham chegaralanish mavjud. Har bir pochta provayderi o`zining siyosatiga ega bo`lib bitta xabarning 2, 5, 10Mb hajmgacha bo`lgan xabarlarni yuborishni ta`minlaydi. Agarda bu hajm oshib ketsa katta hajmdagi xabarlarni Rar yoki Zip dasturlari yordamida arxivlab yuborish tavsiya etiladi.

Elektron pochta manzili. Elektron manzil @ belgisi bilan ajratilgan ikki qismdan iborat, ya`ni manzilgoh @ foydalanuvchi nomi. Elektron manzilga misol tariqasida. tuit@tuit.uz, tuit@inbox.uz larni keltirish mumkin, bu elektron

manzillar “tuit” nomli ishlatuvchining <http://mail.tuit.uz>, <http://inbox.uz> pochta serverida joylashgan pochta qutisi hisoblanadi.

Xabarlarni uzatish va qabul qilish. Tashkil qilingan elektron pochta orqali boshqa elektron manzilga xat jo`natish ketma-ketligini ko`rib chiqamiz: dastlab, mail.ru Web sahifasi ishga tushiriladi va ekranda hosil bo`lgan ishchi oynaning *Имя* darchasida foydalanuvchi elektron manzili va *Пароль* darchasida paroli kiritiladi va *Бойту* tugmachasi bosiladi. *Кому* darchasiga xat jo`natilishi kerak bo`lgan elektron manzil, *Копия* darchasiga, agar shu xat boshqa manzilga ham jo`natilishi kerak bo`lsa, o`sha manzil, *Тема* darchasiga xat mavzusi yoziladi. Xat mazmuni pastki bo`sh oynaga yoziladi va *Отправить* tugmachasi bosiladi. Agar xat to`g`ri jo`natilgan bo`lsa, u holda ekranda *Успешно отправлен* ma`lumoti paydo bo`ladi. Foydalanuvchi elektron manzil orqali kompyuter xotirasidagi ixtiyoriy fayllarni ham jo`natishi mumkin. Buning uchun *Прикрепить* tugmachasi bosiladi. Agar bir nechta faylni jo`natish kerak bo`lsa, qolgan fayllar ham shu tartibda tanlanadi.

Foydalanuvchi elektron pochtaga kelgan xatlarni ko`rishi uchun *Входящие* buyrug`i tanlanadi. Ekranda pochtaga kelgan xatlar ro`yxati paydo bo`ladi. Unda xat kimdan, mavzusi, pochtaga qachon kelib tushgan va fayl o`lchami to`g`risida ma`lumot saqlangan. Foydalanuvchi xatni o`qishi uchun, *Тема* bandida sichqonchaning chap tugmachasi bosiladi. Ekranda xat mazmuni paydo bo`ladi. Foydalanuvchi xatni o`qishi va agar zaruriyat bo`lsa *Файл→Печать* buyrug`i orqali printerda chop qilishi mumkin. Elektron pochtaga keraksiz xatni o`chirish uchun dastlab u belgilanadi va *Удалить* tugmachasi bosiladi. o`chirilgan fayl *Корзинага* borib tushadi. Korzinani tozalash *Очистить Корзину* buyrug`i orqali amalga oshiriladi.

**Xabarlarni ko`pchilikka yuborish.** Ma`lum bir sabablarga ko`ra bir xil mazmundagi xabarlarni bir necha manzil yoki pochta qutisiga yuborish zaruriyati paydo bo`ladi. Shunda, *Кому* darchasiga xat jo`natilishi kerak bo`lgan elektron manzillar “ ; ” (nuqta vergul) belgilari bilan ajratiladi, masalan: (tuit@tuit.uz; tuit@inbox.uz; va boshqa manzillar), *Копия* darchasiga, agar shu xat boshqa

manzilga ham jo`natilishi kerak bo`lsa, o`sha manzil, *Tema* darchasiga xat mavzusi yoziladi. Ushbu vazifadan biror e`lon yoki yangilikni ko`pchilikka barobar yuborish uchun foydalaniladi.

Spam, spamlarning turlari va ularga karshi kurashish. «Spam» termini yangi mazmunda jonga teguvchi elektron tarqatmalar yoki pochta chiqindilari degan ma`noni anglatadi. Spamlar 1993-yilda paydo bo`lgan. Usenet komp yuter tarmog`i administratori Richard Depyu yaratgan dasturdagi xato 1993-yil 31-mart kuni konferentsiyalardan biriga ikki yuzta bir xil xat jo`natilishini keltirib chiqardi. Uning norozi suhbatdoshlari jonga teguvchi xabarlarga tezda - «spam» degan nom topdilar. «Kasperskiy Laboratoriyasi» tushunchasiga ko`ra, spam - bu so`ralmagan anonim ommaviy tarqatmalardir.

Spam (foydalanuvchi tomonidan so`ralmagan axborot) jo`natuvchining (spamer) maqsadi va vazifalariga qarab tijorat axborotiga ega bo`lishi yoki unga hech qanday aloqasi bo`lmasligi mumkin. Shunday qilib, mazmuniga qarab, xabarlarning «tijorat» spami - «unsolicited commercial ye-mail» (umumiy qabul qilingan abbreviaturasi - UCE) va «notijorat» - «unsolicited bulk e-mail» (UBE) turlari mavjud.

Anonim: barcha ko`pincha aynan yashirin yoki qalbakilashtirilgan qayta aloqa manzili ko`rsatilgan avtomatik tarqatmalardan jabrlanadi.

Ommaviy: ushbu tarqatmalar aynan ommaviy va faqatgina shular spamerlar uchun haqiqiy biznes hamda foydalanuvchilar uchun haqiqiy muammo hisoblanadi.

So`ralmagan: imzolangan tarqatmalar va konferensiyalar bizning tushunchamizga kirmasligi kerakligi yaqqol tushunarli. Har bir elektron pochta xizmati o`zining foydalanuvchilariga spamdan himoyalanish vositalarini taklif qilishadi. Ya`ni spamga taalluqli bo`lgan elektron manzillar spam filtriga kiritiladi va ushbu manzillardan kelayotgan spamlar xabarlar vaqtincha saqlanuvchi katalogga avtomatik tarzda joylashtiriladi va 30 kundan keyin o`chirib tashlanadi.

Filtrlar va qora ro'yxat. Filtrlar asosan kelayotgan xatlarni saralash, tartiblash funksiyasini bajaradi. Qora ro'yxat esa xat yuboruvchi manzilni maxsus jurnalga kiritib bu manzildan boshqa xat olmaslik maqsadida ishlatiladi.

Milliy elektron pochta xizmatlari. Hozirgi kunda milliy pochta xizmatlari ham ancha rivojlanib bormoqda. O'zbekistondagi har bir Internet provayder o'zining pochta serveri va xizmatiga ega bo'lib, asosan o'zining mijozlariga xizmat ko'rsatadi, ularning ichidan mail.uz, inbox.uz kabilari ochiq hisoblanadi va bu tizimdan hohlovchilar bepul foydalanib xat va xabarlar jo'natib qabul qilishlari mumkin.

Xalqaro pochta xizmatlari: mail.ru, gmail.com, yao.com. Elektron pochta orqali ma'lumot yuborish uchun ikki yo'nalish mavjud, bulardan biri bepul elektron pochta xizmati deb yuritilib, undan foydalanish uchun Internetda ma'lum bir Web sahifalari mavjuddir. Bular mail.ru, yahoo.com, mail.uz, gmail.com va hokazo. Foydalanuvchi dastlab, pochta manziliga ega bo'lishi kerak. Pochta manzilini tashkil qilish uchun Internet yexplorer dasturining asosiy oynasiga ushbu Web sahifalaridan biri chaqiriladi va ishga tushiriladi.

Elektron pochtdan foydalanish va elektron xabarlarni almashish madaniyati. Hayotdagi etika kabi elektron pochtda ham etika mavjud. Ularning ba'zilariga to'xtalib o'tamiz:

- Pochtangizni tez-tez o'qib turing. Ko'pchilik foydalanuvchilar o'z xatlarini faqatgina bo'sh vaqtlaridagina o'qiydilar. Bu korrespondentlarga nisbatan bo'lgan behurmatlikdir. Buning oqibatida siz juda ham muhim bo'lgan axborotni qo'ldan boy berishingiz mumkin. Foydalanuvchi pochtasini har doim, o'z vaqtida o'qib borishi lozim.

- Xatda albatta sarlavha (subject) ko'rsatish zarurdir. Bu mijozlarni ortiqcha ishlardan qutqaradi.

- Xatingizni oluvchini biling va hurmat qiling.

- Xatni xatosiz yozing. Grammatik va orfografik xatolar bilan yozilgan xat jo'natuvchi to'g'risida yaxshi taassurot qoldirmaydi.

– Qisqa yozing. Elektron pochta yozayotgan xatingizni mazmunini qisqa va aniq ko'rsata biling. Xatingizdagi xatolar va fikrdan chiqib ketishlik birinchi o'rinda xatingizni emas, balki sizning o'zingizni xarakterlaydi.

– O'z xatingizni boshqa manzillarga ko'chirishlikdan saqlaning. O'z xatingizni faqatgina shu xat tegishli bo'lgan manzillarga jo'nating. Aks holda, xatlarni ko'p manzillarga jo'natish hamkorlaringizda yaxshi taassurot uyg'otmasligi mumkin.

– Kerak bo'lmagan taqdirda o'z xatingizga javob va so'rovlar yo'llamang. Kerak bo'lmagan taqdirda «iltimos javob bering» yoki «iltimos xatni tasdiqlang» kabi so'rovlarni yo'llamang.

– So'rovlarga to'liq javob bering. So'rovlarga javob berishda qisqa «ha» yoki «yo'q» kabi javob bermang. Bu hol xat oluvchida tushunmovchiliklarga olib kelishi mumkin.

Axborot qidirish tizimi. Internet tarmog'idagi qidiruv tushunchasi shuni anglatadiki, bunda har bir foydalanuvchi o'ziga kerakli bo'lgan biror ma'lumot yoki materialni maxsus qidiruv tizimlari orqali topish imkoniyatiga ega bo'ladi.

Internet tarmog'i foydalanuvchilari qidiruvni Internet muhitida joylashgan Web-saytlar, ularning manzili va ichki ma'lumotlari bo'yicha olib borishi mumkin. Bu esa foydalanuvchiga kerakli bo'lgan axborotni samarali qidirish va tez topish imkoniyatini beradi.

Internet tarmog'i shunday bir muhitki u o'zida turli ko'rinishdagi va turli tillardagi ko'plab axborotlarni jamlagan. Bunda ushbu axborotlar ichidan kerakli bo'lgan ma'lumotlarni qidirib topish muammosi paydo bo'ladi. Internet tarmog'ida har bir foydalanuvchi axborotni qidirish uchun o'zbek, rus, ingliz yoki boshqa tillardagi bir yoki bir necha so'zdan tashkil topgan so'rovlardan foydalanadi. Ya'ni ma'lumotlarni uning sarlavhasi yoki uning tarkibida ishtirok etgan so'zlar va jumlar bo'yicha qidirib topish mumkin. Bunda foydalanuvchi tomonidan Internet qidiruv tizimi qidiruv maydoniga kerakli ma'lumotga doir so'z yoki jumla kiritiladi va qidiruv tizimi ishga tushiriladi. Shundan so'ng qidiruv tizimi foydalanuvchiga o'zi tomonidan kiritilgan so'z yoki jumlagacha mos keluvchi

ma'lumotlarni qidirib topadi va kompyuter ekranida ularning ro'yxatini hosil qiladi. Vanihoyat ro'yxatdagi ma'lumotlarni ketma-ket ko'rib chiqilib kerakli bo'lganlari kompyuterga saqlab olinadi.

Axborotni parametrlari bo'yicha qidirish. Ko'rib o'tilganidek, har bir foydalanuvchi Internet tarmog'i orqali o'ziga kerakli bo'lgan ma'lumotlarni uning mavzusi hamda tarkibidagi so'z yoki jumla bo'yicha qidirib topishi mumkin, lekin Internet tarmog'ida ma'lumotlar shunchalik ko'pki, ta'kidlab o'tilgan usul samara bermasligi mumkin. Bunday hollarda Internet qidiruv tizimlari qidiruvning bir qancha qo'shimcha usullari bo'yicha qidiruvni taqdim etadi, bular:

- ma'lumotlarni uning tili bo'yicha qidiruv;
- ma'lumotlarni uning turi (matn, rasm, musiqa, video) bo'yicha qidiruv;
- ma'lumotlarni uning joylashgan mintaqasi bo'yicha qidiruv;
- ma'lumotlarni uning joylashtirilgan sanasi bo'yicha qidiruv;
- ma'lumotlarni uning joylashgan Internet zonasi bo'yicha qidiruv;
- ma'lumotlarni xavfsiz qidiruv.

Rasmlarni qidirish. Rasmlar ma'lumotlarning grafik yoki tasvir ko'rinishi hisoblanadi. Internet tarmog'ida grafik ma'lumotlarning ko'plab turlari uchraydi, ya'ni: chizma (vektor), foto (rastr), harakatlanuvchi (animatsiya) hamda siqilgan rasmlar. Bunday grafik ma'lumotlar tarkibida matnli axborot mavjud bo'lmaydi. Shundan ko'rinib turibdiki, demak rasm ko'rinishidagi ma'lumotlar ustida faqatgina uning nomi yoki turi bo'yicha qidiruv olib borish mumkin. Ko'pgina internet qidiruv tizimlari grafik yoki tasvir ko'rinishidagi ma'lumotlarni qidirish uchun alohida bo'limga ega bo'lib, bu bo'lim orqali ixtiyoriy turdagi rasmlarni ularning nomlari bo'yicha qidiruvni amalga oshirish mumkin. Masalan, quyidagi 21 - rasmga shunday qidiruv tizimlarining biri tasvirlangan.

21 - rasm

Musiqalarni va fil mlarni qidirish. Internet tamog`ida matnli yoki rasm ko`rinishidagi ma`lumotlardan tashqari musiqa va video ma`lumotlarning ham ko`plab manbalari mavjud. Internet tarmog`i orqali har bir foydalanuvchi musiqa eshitishi, radio tinglashi, teledasturlar yoki videofilmlarni tomosha qilishi mumkin. Internet orqali radioeshittirish va teledasturlar namoyishi ma`lum, ushbu turdagi xizmatlarni taqdim etuvchi tizimlar (serverlar) tomonidan amalga oshiriladi. Internet orqali radio tinglash yoki teleko`rsatuvni tomosha qilish uchun ushbu tizimga bog`lanishni o`zi kifoyadir. Ammo musiqa va fil mlar Internet tarmog`iga ulangan kompyuterlarda alohida material ko`rinishida saqlanadi. Ularni tinglash, tomosha qilish yoki kompyuterga ko`chirib olish uchun avvalo kerakligini qidirib topish zarur.

Musiqa va video materiallari ustida ham grafik (rasm) materiallar kabi uning nomi yoki izohi bo`yicha qidiruv olib borish mumkin. Bunda musiqa va fil mlarni qidirib topish uchun qidiruv tizimi maydoniga materialning nomi yoki uning izohiga taaluqli biror jumla kiritiladi va qidiruv tizimi ishga tushiriladi. Shundan so`ng qidiruv tizimi tomonidan kiritilgan jumlagi mos keluvchi musiqa va video materiallar joylashgan Web-saytlarning ro`yhati shakllantiriladi. Ro`yxatdagi Web-saytlar foydalanuvchi tomonidan birin – ketin ko`rib chiqiladi va kerakli materiallar kompyuterga saqlab olinadi.

WWW.UZ Milliy axborot-qidiruv tizimi. www.uz – bu barcha foydalanuvchilar uchun yurtimizning Internet tarmog`idagi milliy segmenti

axborotlaridan qulay tarzda foydalanish imkoniyatini beruvchi tizimdir (22-rasm). Milliy axborot-qidiruv tizimini rivojlantirish ishlari axborot va kompyuter texnologiyalarini rivojlantirish va joriy etish UZINFOCOM Markazi tomonidan olib boriladi. Milliy axborot-qidiruv tizimining asosiy xususiyatlaridan biri uning ko'p tilli axborot qidiruvi (ruscha, o'zbekcha) va boshqa milliy axborot tizimlari va ma'lumot omborlari bilan o'zaro ishlay olishidadir.

www.uz Internet tarmog'i foydalanuvchilariga milliy sigmentda joylashgan Web-saytlar bo'yicha qidiruv xizmatini taqdim etadi va qidiruvni Web-sayt manzili va ichki ma'lumotlari bo'yicha olib borishi mumkin. Bu esa foydalanuvchiga kerakli bo'lgan axborotni samarali qidirish va topish imkoniyatini beradi.

Bundan tashqari www.uz qidiruv tizimi Internet resurslari (Web-saytlari) katalogini va Web-saytlar reytingi yuritadi, saytlar bo'yicha jamlangan statistik ma'lumotlarni to'playdi hamda axborot texnologiyaari sohasidagi yangiliklar va maqolalarni yoritib boradi.

www.uz "Katalog" bo'limi – Internet tarmog'ida ochiq holda joylashgan, O'zbekiston Respublikasiga aloqador bo'lgan, ro'yxatga olingan, izohlari keltirilgan va katalog mavzulari bo'yicha saralangan Web-saytlar to'plami.

www.uz katalogi foydalanuvchilari o'zlariga kerak bo'lgan saytni mavzular bo'yicha (Iqtisod, OAV, Madaniyat va boshqalar) qidirish orqali tezroq topishlari mumkin. Katalog har kuni qidiruv tizimining faol foydalanuvchilari tomonidan yangi saytlar bilan boyitib boriladi.

Shu bilan birga www.uz ning har bir foydalanuvchisi "Top-reyting" bo'limiga kirib, barcha ro'yxatga olingan saytlar reytingini ko'rishi, "Jamlangan statistika" bo'limida esa ularning statistikasi bilan tanishib chiqishi mumkin.

WWW.UZ
Миллий қидирув тизими

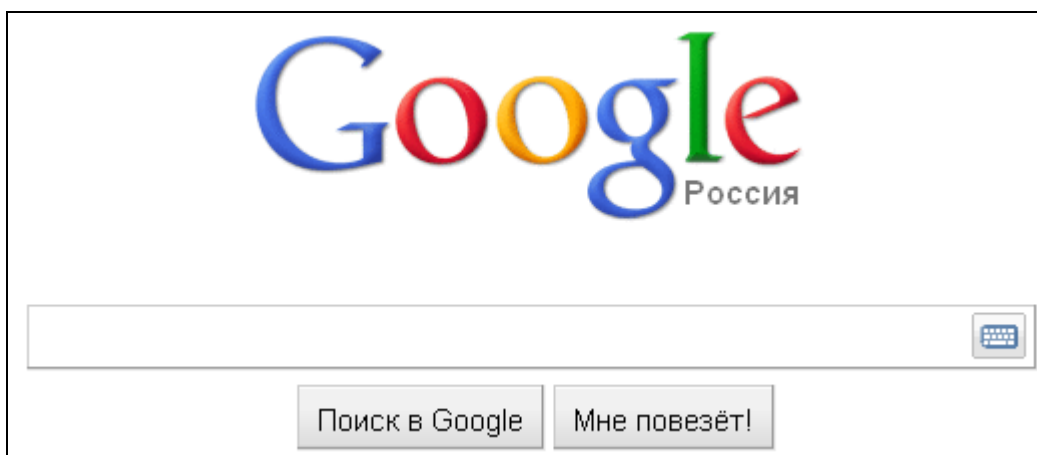
Ўзнет бўйича ☒ каталог бўйича ☐ На русском языке

[Муқаммап қидирув](#)

Бош саҳифа [Каталог](#) [Топ-рейтинг](#) [Овоз бериш](#) [Провайдерлар](#) [Жамланган статистика](#) **IF 2011** [Форум](#)

Йўналишлар бўйича **Топ-рейтинг** [Хисоблагичнинг HTML кодни олиш](#) | [Ресурс қўшиш](#)

Ўрта махсус таълим Uz-Translations - Тип портали 7590 61074 ZiyoNET - Информационная образовательная сеть 3346 45983 O'zbekiston Respublikasi Oliy va o'rta maxsus ta'lim vazirligi 630 2681 MegaBook - Твоя библиотека On-Line 426 2785 Referatlar.uz - Рефератлар 406 3631 Умумий таълим Uz-Translations - Тип портали 7590 61074 ZiyoNET - Информационная образовательная сеть 3346 45983 Fikr.uz - Мнения, Люди и Общество 846 2624 Eduportal.Uz - Аxbopот таълим портали 462 2206 UzVIP - Ўзбек Виртуал Информацион Портали 460 2460 Янгиликлар ва ОАВ OLAM.uz - Портал Ўзбекистана 8088 75254 Afsha.uz - Тошкент афишаси 5533 41195 Газета.uz - Новости Ўзбекистана 4059 16058 ULUGOV.UZ - Поиск внутри TAS-IX 2941 12779 Национальная телерадиокомпания Ўзбекистана 2651 6487	Спорт UFF.UZ - Фанаты футбола Ўзбекистана 6613 130530 championat.uz - Ўзбекистондаги биринчи футбол портали 3695 51239 FK.UZ - Футбол клуби 2165 27449 "Навбахор" жамоасининг фанатлари сайти 944 2575 SportPortal.Uz - Спортивный портал Ўзбекистана 563 1861 Уй Krasota.uz - все о красоте и для красоты 1954 5018 Apteka.uz - Все для здоровья 1755 4619 Masterok.uz — Ўзбекистонда қўрилиш 1130 2549 A3Y.uz - кулинарные рассказы, истории и рецепты 1113 2812 Psy.uz - Психологларнинг bepул консультацияси 915 1938 Ҳордиқ MyTube - Онлайн видеороликлар, ўткир ҳазиллар, аниме ва клиплар 10355 120232 Lyrics.UZ - Тексты и слова песен 9921 14971 TAS-DC.NET - Торрент трекери 9090 98356 Mover.uz - Видео онлайн 8017 112169 NNM.uz - Информационно-развлекательный портал 7944 86022
---	---

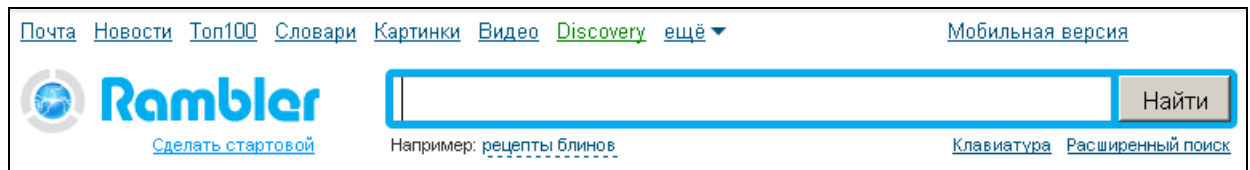

22 – rasm

Mashhur Internet qidiruv tizimlari. Internet tarmog'i yirik ma'lumotlar ombori hisoblanadi. Undan kerakli ma'lumotlarni qidirib topish foydalanuvchining oldiga qo'yilgan eng asosiy masalalardan biridir. Bunday hollarda yirik ma'lumotlar omboridan kerakli ma'lumotlarni qidirib topishda axborot-qidiruv tizimlari muhim ahamiyatga ega. Internet tarmog'ida bunday tizimlarning ko'plab turlarini uchratish mumkin. Bulardan Google (23-rasm), Rambler (24-rasm), Yandex (25-rasm), Yahoo (26-rasm) tizimlari o'zbek, rus va ingliz tillarida qidiruvni olib boradigan eng mashhurlari hisoblanadi.

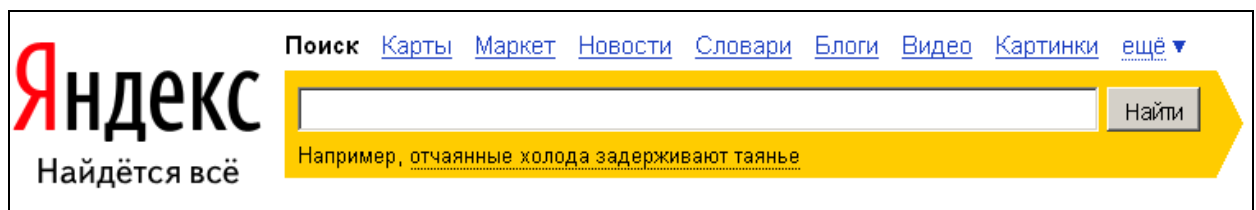
<http://www.google.ru>

23-rasm

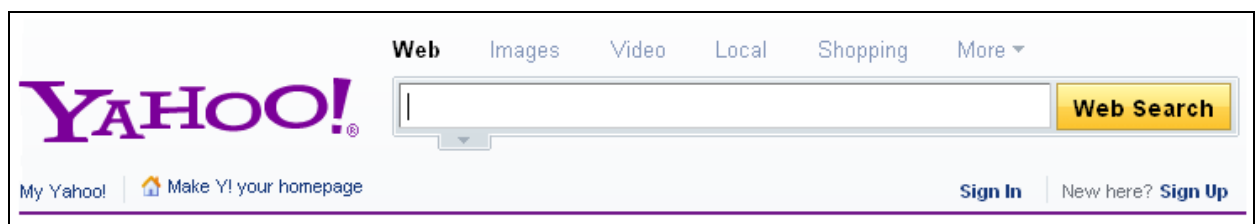
<http://www.rambler.ru>

24-rasm

<http://www.Yandex.com>

25-rasm

<http://www.yaoo.com>

26 - rasm

Ushbu mashhur qidiruv tizimlarining har biri oddiy va batafsil kengaytirilgan qidiruv hamda matnli, rasm, musiqa, video va boshqa turli shakldagi axborotlarni qidirish imkoniyatini taqdim etadi. Bu turdagi axborot-qidiruv tizimlaridan foydalanib ixtiyoriy foydalanuvchi o'ziga kerakli bo'lgan ixtiyoriy turdagi ma'lumotni qidirib topishi va undan foydalanishi mumkin. Agar sizga biror ma'lumot kerak bo'lib, lekin siz uning qaerda va qanday ko'rinishda joylashganligini bilmasangiz, u holda shu kabi axborot – qidiruv tizimlaridan foydalaning.

Ixtisoslashgan axborot qidiruv tizimlari. Axborot qidiruv tizimlari – bu Web-sayt hisoblanib Internet tarmog'ida axborotlarni qidirish imkoniyatini taqdim

etadi. Bunda yuqorida sanab o'tilganidek Google va Yahoo dunyodagi eng mashhur qidiruv tizimlaridan hisoblanadi. Bizning davlatimizda www.uz axborot-qidiruv tizimi qidiruv so'rovlari bo'yicha ilg'orlardan biridir. Bundan tashqari Internet tarmog'ida ma'lum sohada ishlaydigan ixtisoslashgan qidiruv tizimlari ham mavjud. Bulardan eng ommaboplari quyidagilar:

“KtoTam” – insonlar to'g'risidagi axborotlarni qidirishga mo'ljallangan yangi turdagi axborot-qidiruv tizimi. Bunda insonlarni ismi, sharifi, familiyasi, kasbi, lavozimi va unvoni hamda tashkilot va boshqa insonlar orqali topish mumkin.

“Tagoo” – musiqalarni qidirishga mo'ljallangan qidiruv tizimi. Boshqa qidiruv tizimlariga nisbatan ushbu tizim o'zining kengaytirilgan musiqa bazasidan va boshqa saytlarning mp3 resurslaridan qidirib ularning ro'yxatini shakllantiradi. So'rovda musiqa nomini, uning ijrochisini hamda al bom nomlarini ham kiritish mumkin.

“Truveo” – Internetning turli resurslaridagi videomateriallarni qidirishga ixtisoslashgan axborot – qidiruv tizimi. Bu tizim orqali on-line video hamda teledasturlar namoyishlarini ham qidirib topish mumkin.

“Kinopoisk” – filmlar to'g'risidagi axborotlarni qidirish tizimi. Qidiruv vaqtida filmning nomi, chiqqan yili, janri, ishlab chiqqan davlat nomi, kompaniya nomi, aktyorlar ismlari hamda rejissyorlar va ssenariy mualliflari ism shariflaridan ham foydalanish mumkin.

“Ebdb” – elektron kutubxonalardan kitoblarni qidirishga ixtisoslashgan axborot-qidiruv tizimi. Ushbu saytning ma'lumotlar bazasida elektron ko'rinishda tarqatiladigan adabiyotlarning ko'plab mashhurlari to'plangan. Qidiruv natijalari kitob nomlari bo'yicha guruhlanadi.

“Ulov-Umov” – rezyume va vakant joylarni qidirish tizimi. Bunda qidiruv jarayonida karyera va ishga bag'ishlangan hamda ijtimoiy tarmoq va boshqa saytlar vakansiyalari tekshiriladi va ro'yxati shakllantiriladi.

Qidiruv tizimlaridan to'g'ri maqsadda foydalanish. Ha, afsuski, bugungi kunda kompyuterga va internetga yoshlar tomonidan birinchi navbatda

ko`ngilochar vosita deb qaralmoqda. Ayniqsa, bolalar kompyuterga ko`zi tushgan zahoti darrov o`yinlarni so`rashadi, ko`pchilik yoshlar esa Internetga ulangani zahoti esa rasmlar tomosha qilishni so`rashadi.

Internet resurslari xilma-xildir. Ularning ichida ham foydali ham zararli bo`lganlari ma`lumotlar uchraydi. Internet tarmog`idagi axborot-qidiruv tizimlari esa Internet resurslari ichidan so`ralgan ixtiyoriy ma`lumotlarni qidirib topib berish imkoniyatiga ega. Chunki bunday qidiruv tizimlari kalit so`zlar bo`yicha qidirishni amalga oshiradi. Foydalanuvchi tomonidan qanday ma`lumot kiritilsa, xuddi shu ma`lumotga mos ma`lumotlarni qidirib topadi. Shu narsani eslatib o`tish kerakki, har qanday axborot ham foydali va to`g`ri, rost hisoblanavermaydi. Axborot-qidiruv tizimlaridan faqatgina to`g`ri va foydali maqsadda foydalanish maqsadga muvofiqdir. Turli nojo`ya ma`lumotlardan foydalanishdan va tarqatishdan saqlanish maqsadga muvofiqdir.

Foydalanilgan adabiyotlar ro`yhati:

1. Амиров Д.М ва бошқалар. « Ахборот коммуникация технологиялари изохли луғат», Тошкент, 2010 й.
2. Т.Холматов, Н.И.Тайлақов, У.А.Назаров. «Информатика», Ўзбекистон миллий энциклопедияси - Тошкент, 2003 й.
3. Марахимов А.Р., Рахмонкулова С. Интернет ва ундан фойдаланиш асослари. Тошкент, 2001 й.
4. Кўчаров А. «Интернет», Тошкент, 2001 й.
5. Internet ma`lumotlari.